

SUÇUN ÖNEMLİ BELİRLEYENLERİ OLARAK İKTİSADİ ETKENLER: İŞSİZLİK VE SUÇ İLİŞKİSİNE SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ

Economic Factors as Significant Determinants of Crime: A Sociological View to the Relationships between the Unemployment and Crime

Zahir KIZMAZ*

Özet

Bu makale, ekonomik kriz ve işsizlik faktörlerinin suç ile olan ilişkisini kuramsal açıdan irdelemeyi hedeflemektedir. Gelişmiş ülkelerde, bu değişkenler arasındaki ilişkiye odaklanan araştırmalar, birbirleriyle örtüşmeyen sonuçlar ortaya koymuştur. Bu araştırmada; işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik sorunların, bireylerin toplumsal değerlere olan bağlılıklarını veya onların toplumsal bütünleşme düzeylerini azaltabileceği ve bu durumun da onları, illegal tutum ve davranış geliştirmeye yöneltebileceği ileri sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Suç, Ekonomik Kriz, İşsizlik

Abstract

This article intends scrutinize economical crisis and unemployment factors theoretically of its relation with crime. In the developed countries studies focusing among these variable relations have brought up contradictory results with each other. In this study it has been set forth that the economical problems such as unemployment and poverty reduced the bonding of the individuals to the societal values or reduce their social integration level and that this situation could direct them into an illegal attitude and behavior

Key Words: Crime, Economical Crisis, Unemployment

* Dr., Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde Araştırma Görevlisi, zkizmaz@firat.edu.tr

PBD, 8 (1) 2006, ss. 73-90

Giriş

Gerek işsizlik ve gerekse suçluluk, çoğu ülkelerde önde gelen iki önemli problemi oluşturmaktadır. Ülkemizde özellikle ekonomik krizle birlikte son yıllarda bir artış eğilimi gösteren ve sonuçları itibariyle yaşamın çoğu alanlarında bir sorun oluşturan işsizlik, ekonomik problemler içerisinde de dikkat çeken önemli bir değişkendir. Sonuçları itibariyle geniş bir etki alanına sahip olan işsizliğin, meydana gelen suç olaylarının ne düzeyde bir belirleyicisi ve/veya etkileyicisi olduğunu saptamak bu açıdan büyük bir önem arz etmektedir.

İşsizlik kavramı, bireyin çalışma yönünde bir irade ortaya koymasına ve her türlü ücreti kabul etmesine rağmen bir iş bulamama durumunu nitelendirir. Bir kimsenin işsiz olması, iş hayatına girme yaşına geldiği ve iş aradığı halde iş piyasasına girememiş olmaktan kaynaklanabileceği gibi, mevcut işini yitirme şeklinde de gerçekleşebilir (Aytaç ve Keser, 2002). Diğer bir ifade ile kısacası işsizlik, iş aramaya hazır olan ve iş aradığı halde bulamayan veya işten çıkarılanları tanımlamaktadır.

Ülkemizde patlak veren 2000 ve 2001 ekonomik krizler, işsizlik problemini had safhaya getirmiş ve yaşam koşulları üzerinde olumsuz sonuçlar yaratmıştır. Yaşadığımız bu krizin, ikinci dünya savaşından sonra, ülkemizin karşı karşıya geldiği, en büyük ekonomik kriz olduğu belirtilmektedir. Neredeyse tüm sektörlerde etkisini gösteren bu krizle birlikte, 2003'ün son çeyreğinde, resmi işsiz sayısının 2.5 milyona ulaştığı ifade edilmektedir. Ancak gerçek işsizlik rakamının, belirtilen resmi rakamlardan daha fazla olduğu söylenebilir. Bu çerçevede, gayri resmi işsizlik rakamının 9 milyona dayandığı iddia edilmektedir. Bu rakam, Türkiye'de yaklaşık olarak 10 kişiden birinin işsiz olduğu anlamına gelmektedir (ntvmsnbc.com, 2003). Krizden önce de işsizlik açısından yüksek bir orana sahip olan ülkemizde, bu krizle birlikte işsizlik oranı daha da artarak, % 10.5 düzeyine yükselmiştir (ntvmsnbc.com, 2003). Diğer bir deyişle, ekonomik kriz ile birlikte çok sayıda işyeri kapatılmış ve çok sayıda insan bir anda işsiz duruma düşmüştür. Bu dönemde gayri safi milli hasıla % 9.4 oranında küçülmüştür (www.chp.org.tr- 2002). TÜSİAD raporu, sadece 2001 yılının son dönemi için, 18-24 yaş arasındaki gençlerin % 24.1'inin, lise mezunlarının % 28.5'inin ve yüksekokul mezunlarının da % 31.9'unun işsiz olduğunu ortaya koymuştur (Doğan, 2003:142). Bu oranlar ve yapılan başka araştırmalar da, ekonomik kriz ile birlikte işsiz kalanların önemli bir oranının, lise ve üstü öğrenim görmüş ve 35 yaş altı nüfustan oluştuğunu göstermektedir. Özetle, Türkiye'deki ekonomik kriz veya çöküntü, insanların hem işsiz kalmalarına yol açmış hem de onların satın

alma güçlerini zayıflatmıştır. Ülkemizde yaşanan ekonomik krizleri, yeni bir olgu olarak “kriz işsizleri” şeklinde adlandırabilecek bir işsiz türünü yaratmıştır (chp.org.tr, 2002).

Ekonomik kriz veya krizler, sadece işsizlik oranının artmasına yol açmamış, aynı zamanda toplumun önemli bir kesiminde de bireylerin yaşam standartlarına ilişkin göstergelerde bir düşüş eğiliminin yaşanmasına neden olmuştur. Örneğin, ekonomik krizden önce de Türkiye’de, kişi başına düşen milli gelir, gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça düşük bir düzeyde seyretmiş olmasına rağmen, büyük ekonomik krizlerin yaşandığı 2000-2001 döneminden sonra bu rakam, 3000 dolardan 2500 dolara düşerek daha aşağılara çekilmiştir.

İş ve işsizlik kavramı her ne kadar yoğunluklu olarak iktisadi süreçleri tanımlasa da bu kavramları sadece ekonomik içerimi veya görünümleri düzeyinde ele alıp irdelemek mümkün değildir. Bu nedenle, bir işe sahip olmayı sadece bir gelir düzeyine sahip olmak veya işsiz olmayı da bu gelir düzeyinden yoksun olmak anlamı ile sınırlandıramayız. ILO araştırmasına göre, çalışanların öncelikli arayışları içerisinde; çalıştığı yere ait olma ve işe yarama duygusu da gelmektedir (chp.org.tr, 2002). Bu çerçevede Gündoğan’ın da belirttiği gibi bir iş sahibi olmak veya çalışır olmak, aynı şekilde bireye bir statü ve sosyal kimlik kazandırmaktadır. Bu nedenle istihdam edilmeyerek işsiz kalma veya işten atılma, birey açısından sadece ekonomik kayıp veya geçim güclüğü çekme anlamına gelmemekte, aynı şekilde bireyin statüsü ve prestijini de etkileyerek, onların sosyo-kültürel dünyasında olumsuz izler/etkiler bırakabilmektedir (Gündoğan, 2003:1). Bu nedenle yüksek düzeyde işsizlik oranının varlığı, yaratıcı aktivite değerlerine bir karşı koyuş olarak sosyal düzen açısından potansiyel bir tehdit olarak algılamak mümkündür (Jamrozik ve Nocella, 1998:85)

İşsizlikle yakından ilişkili bir kavram da yoksulluktur. En basit tanımıyla yoksulluk, bireyin en asgari düzeyde bile geçimini sağlayacak bir gelire sahip olamama durumunu betimlemektedir. Bu nedenle işsizler, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde aynı zamanda yoksul bireyler olarak görülebilir. Söz konusu ülkelerde yoksulluk işsizliği, işsizlik de yoksulluğu beslemektedir. Ancak, ABD ve gelişmiş batı ülkelerinde işsizlere, işsizlik sigortası kapsamında ödenen işsizlik ücreti, onların yoksulluk sınırının üstünde kalmalarını sağlamaktadır. Bizim gibi sosyal güvenlik sistemlerinin az geliştiği ülkelerde ise, işsizlik ve yoksulluk birbiriyle oldukça ilişkili görünmektedir. Bu nedenle, Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkelerde işsizlik bir yoksulluk nedenidir (Gündoğan, 2003:162). Ülkemizde yeni uygulanmaya başlanan işsizlik

sigortası, gelişmiş batı ülkelerinin düzeyinin oldukça gerisindedir. İşsizlik sigortası kapsamında ödenen ücret bir yana, ödenmekte olan asgari ücret bile yoksulluk sınırının altında kalmaktadır. Bu da, işsizlik ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi göstermek açısından önemlidir.

Suçlulukla ilintili olan diğer bir ekonomik değişken de, eşitsizlik kavramıdır. Ülkemizde milli gelirin % 55-60'sını, nüfusumuzun beşte birini oluşturan varlıklı kesim alırken, nüfusun % 20'lik yoksul kesimi milli gelirin sadece % 4,9'unu almaktadır (Doğan, 2003:147). Gelir dağılımındaki bu eşitsiz yapı, toplumsal doku üzerinde olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Bu nedenle gelir dağılımına ilişkin bu adaletsizlik veya eşitsizliğin, suç oranları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Ekonomik göstergelerin olumsuz seyretmesi, hiç kuşkusuz önemli siyasal, kültürel ve toplumsal sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Ekonomik yapının olumsuz sonuçları arasında ortaya çıkan/dikkat çeken önemli problemlerden biri hiç kuşkusuz, suç olgusudur. Diğer bir deyişle; yoksulluk, işsizlik ve eşitsizlik gibi ekonomik değişkenler, suç davranışının önemli belirleyicileri arasında yer almaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki araştırma literatürüne bakıldığında (Entorf ve Hannes, 2000; Allen, 1996; Britt, 1994; Lester,1995; Witt v.d., 1999; Howsen v.d., 1987; Deutsch v.d. 1992; Elliott ve Ellingworth, 1998) sosyolog ve ekonomistlerin suç ve ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiye odaklanan çok sayıda araştırma gerçekleştirdikleri dikkat çekmektedir. Bu değişkenlere odaklanan araştırmaların sayısının fazlalığı, ekonomik yapı ve suç arasındaki ilişkinin tespitinin önemlilik arz ettiğinin bir göstergesidir. Ancak, ülkemizde bu alanda pek fazla çalışılmadığı ve bu nedenle ampirik ve bilimsel araştırma sayısının oldukça az olduğu bir gerçektir. Bu açıdan suç ve ekonomik koşullar üzerinde odaklanan araştırmaların gerçekleştirilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

1. İşsizliğin Bireysel ve Toplumsal Sonuçları

Daha önceden de belirtildiği gibi işsizlik; birey açısından sadece olumsuz ekonomik sonuçlar (aç kalma, barınacak yer sorunu, tedavi olamama, çocukların geleceklelerini hazırlayamama v.b) ortaya koymamaktadır. Aynı şekilde işsizliğin, toplumsal ve psikolojik alandaki yansımaları veya sonuçları da oldukça yıkıcıdır. Bu nedenle işsizlik olgusunu, bireyin yaşam alanına ilişkin tüm katmalarında doğrudan veya dolaylı olarak etkide bulunan bir süreç olarak görmek gerekmektedir.

Ritzer, bireylerin işsizlik olgusu karşısında ortaya koydukları tepkilerin; acı duyma, güvensizlik, şok, duygusuzluk, öfke ve değersizlik hissi şeklinde olduğunu belirtmektedir. Bu duygular arttıkça, işsiz birey daha çok zihinsel olarak rahatsızlanmakta ve çok ciddi olarak bir benlik yıkımı ile karşı karşıya gelmektedir. Böyle bir sürece itilen birey, eşini dövme ve çocuklarına kötü davranma, hırsızlık yapma, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı gibi bir dizi anti-sosyal davranış sergilemeye eğilimli hale gelmektedir. İşsizlik bireyin psikolojik yapısının yanı sıra, sağlık/beden yapısını da olumsuz olarak etkilemektedir (Ritzer, 1986: 396-397). Ayrıca işsizliğin, doğrudan intiharlar üzerinde etkili olduğuna ilişkin bazı bulguların olduğu da bilinmektedir (Grint, 1995: 50).

İşsizliğin diğer bir etkisi; bireyin yoğun olarak bir dışlanmışlık ve yalnızlık hissi duymasına neden olmasıdır. Bu dışlanmışlık duygusu, bireyde bazen nefret ve kin duygusunun gelişmesine yol açmaktadır. Bazı işsiz ve yoksul bireyler, içinde buldukları pozisyonu içselleştirerek bir içe kapanma tepkisini geliştirirken, bazıları da agresif ve şiddet eğilimli hale gelmektedirler. Çünkü işsiz olmak onlar açısından bir dışlanma ve yalnızlaştırılma anlamına gelmektedir. Kelvin ve Jarret'in (1985) de belirttikleri gibi, işsiz olmak "sosyal olarak başarısız" veya "ikinci sınıf vatandaşı" olarak bir damgalanmayı içermektedir (Tsushima, 1996:501). Bu tanımlar, açık bir biçimde işsiz olmanın, fakir olmaktan daha fazla bir anlam içerdiğini göstermektedir.

Erkek işsizliği, bazen de ailenin yıkılması ile sonuçlanmaktadır. Ailenin yıkılması da toplumsal düzlemde birey üzerindeki formel ve enformel denetimi zayıflatmaktadır. Aynı şekilde, aile içinde ebeveynlerin otoritesi çocuklar tarafından sorgulanır hale gelmekte ve ebeveynlerin çocuklar üzerindeki denetimi giderek zayıflamaktadır. Bu durum ise, çocukların veya gençlerin suça yönelmelerinde aile caydırıcılığının etkisini azaltmaktadır. Oysaki, ergenlerin veya çocukların suça yönelip yönelmemelerinde aile kurumunun önemli bir belirleyen olduğunu ortaya koyan çok sayıda araştırma vardır (bkz: Regoli ve Hewit, 1997:266-290; Gullota v.d., 1998:53-64; Kierkus v.d., 2002:425-458).

CHP Bilim Yönetim Kültür Platformu çeşitli sendika, sivil toplum ve mesleki örgütler gibi kuruluşların yardımlarıyla ekonomik krizle birlikte işlerini kaybeden 2470 kişi üzerinde yaptığı bir araştırmada; kriz işsizlerinin % 60'nın aile içi ilişkilerinin olumsuz olarak etkilendiği bulgusunu elde etmiştir. Bunların % 19.4'ünün ailesinden ayrıldığı, % 15.2'sinin de aile içinde sert tartışmaların baş gösterdiği bilgisi, bu araştırma sonucunda tespit edilmiştir (chp.org, 2002). Bu bulgular,

işsizliğin en ağır darbeyi aile kurumuna indirdiğinin önemli bir kanıtı olarak görünmektedir.

Kieselbac de, uzun dönemli işsizlik ile sosyal dışlanma riskini tartıştığı araştırmasında, uzun erimli genç işsizliğinin, gençlerin sosyal olarak dışlanma riskini arttırdığını ve bunun da sosyal bütünleşme düzeyini tehdit ettiği saptamasında bulunmaktadır (Kieselbach, 2003).

İşsizliğin yarattığı sosyal ve psikolojik sorunları kısaca şu şekilde belirtmek mümkündür: Yoksulluk, yaşam standardının düşmesi, tembellik alışkanlığının gelişmesi, statü kaybı, toplumsal ilişkilerin zayıflaması, aile içi tartışma ve fiziksel şiddetin baş göstermesi, aile çözülmesi/parçalanması, kaygı, korku ve öfke gibi duygu kabarması, dışlanmışlık hissi, stres/depresyon, özsaygının (self-esteem) zedelenmesi, intihar eğilimli olma ve alkol, uyuşturucu gibi kötü bağımlılıkların gelişmesi. Bu faktörler, işsizliğin birey üzerinde ekonomik, psikolojik, sosyal ve fiziksel açılardan olumsuz sonuçlar yaratığını göstermektedir.

İşsizliğin sonuçları olarak belirtilen bu faktörler, suç davranışı üzerinde de etkili olan unsurlar niteliğindedir. Gelişmiş ülkelerdeki suç literatürüne bakıldığında bu etkenlerin, suç davranışı üzerindeki etkisini konu edinen çok sayıda araştırmanın yapılmış olduğu gözlemlenmektedir.

2. Bir Suç Nedeni Olarak İşsizlik

Ekonomik değişkenlerin suç davranışı üzerindeki olası etkisinin incelenmesi veya ekonomik yaklaşımlar ekseninde suç olgusunun analizinin, büyük ölçüde 1960'lı yıllardan sonra yoğunluk kazandığı görülmektedir. Ekonomik koşulların suçluluktaki etkisini inceleyenlerin başında; Becker (1968), Stigler (1970) ve Ehrlich (1973) gelmektedir.

Becker (1968) işsizlik ile suç arasındaki ilişkinin pozitif olduğunu savunmaktadır. O, işsiz olan bireyin, suç davranışını gerçekleştirmesinin onun fayda beklentisini maksimize edeceği yönündeki beklentinin, onu suça yönelimli hale getireceğini ileri sürmektedir. Ehrlich'in (1973) geliştirdiği suçluluk modeline göre ise, bireyler zamanlarını legal faaliyetler ve illegal faaliyetler şeklinde ikiye ayırarak, kazanç ekseninde bir davranışsal tercihte bulunurlar. Bu modelde, yasal gelir faaliyetlerinin getirisinin, suç eyleminin getirisinden daha az olması durumunda, suç olaylarının daha sıklıkta yaşanacağı öngörülmektedir. Diğer bir deyişle bu modele göre, arttan işsizlik suçu tetikleyen önemli bir faktör olmaktadır (Papps ve Winkelmann, 1999).

Ekonomik koşullar ile suç arasındaki ilişkiyi çözümleyen iki temel yaklaşımın olduğu belirtilmektedir: Birincisi motivasyonel (motivational), ikincisi ise fırsat (opportunity) teorisidir. Motivasyonel teorisi, suç ile ekonomik koşullar arasında pozitif bir ilişkiyi öngörmektedir. Yani ekonomik koşulların kötüleşmesine paralel olarak, bireylerin suç işleme oranı da artma eğilimi göstermektedir. Bu kurama göre, belirli bir işe sahip olamamak veya yaşam standardının geliştirilmesinin/korunmasının engellenmesi suçluluğa yol açmaktadır. Özellikle ekonomik koşulların giderek kötüleşmesi, bireyde bir engellenme ve bloke edilme yönündeki duygunun/hissin varlığının pekişmesini doğurmakta ve bu da suç işlemede etkili olmaktadır. Bu kuram açısından bakıldığında; iktisadi durgunluk dönemlerinde, meşru yollardan gelir düzeylerinin düşmesi veya azalmasının, bireyi suç işlemeye yönelttiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Diğer bir deyişle bu kuram açısından; bireylerin yaşam standartlarının iyileştirilmesi veya muhafaza edilme isteklerinin engellenmesi, bireylerin suça yönelmelerinin daha kolaylaşacağı anlamına gelmektedir. Ayrıca bu kuramın diğer bir içerimi de, rasyonel tercih süreci ile ilgilidir. İşsiz bireylerin, suç eyleminden elde edecekleri kazanç beklentilerinin, hukuksal davranışı çığnemenin getireceği cezai sorumluluğa değer olarak görülmesi durumunda, suç işleme olasılığı daha da artmaktadır (Bkz. Croall, 1998:103-104; Chester, 1994:100; Beki v.d.,1999:404).

Fırsat Teorisi ise, ekonomik büyüme dönemlerinde artan gelir ve dolaşıma giren mallardaki artış ile suç arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Bu çerçevede fırsat teorisyenleri, gelirin ve dolaşıma giren malların artışının, suç işleme fırsatını artırdığını ileri sürmektedirler. Bir anlamda; gelirin artması, dolaşıma giren malların da artmasını getirecektir. Bu da, suç işleme fırsatının veya uygun hedeflerin artmasına yol açacaktır. Bu yönüyle fırsat teorisi, motivasyonel perspektifinin aksine, düşük ekonomik koşullarda suç oranlarının düşeceğini varsaymaktadır. Bu teorinin diğer bir özelliği de, suç olgusunu büyük ölçüde, “suç mağdurları” açısından ele almasıdır. Suçun fırsat yaklaşımı, ekonomik durgunluk dönemlerinde işlerini kaybeden bireylerin, zamanlarının önemli bir kısmını evde geçirmek durumunda kalacaklarını varsaymakta ve dolayısıyla bu durum, işsizlerin hem ev dışında bir suça maruz kalma ve hem de eve hırsız girme gibi herhangi bir suç eyleminin mağduru olma olasılığının veya riskinin azalmasına yol açacağı düşünülmektedir (Cantor ve Land, 1985’den aktaranlar Croall, 1998:103-104; Chester, 1994:100; Beki v.d.,1999:404)

Motivasyonel teorisinden hareketle, ekonomik durgunluk dönemlerinde tüketime azalması ve işsizliğin artmasının sonucu olarak, suç oranlarının bir yükselme eğilimi içine gireceği söylenebilir. Bu ilişkinin özellikle, genç olma ve şehir işsizliği değişkenleri ile daha güçlü olduğu tahmin edilmektedir. Çünkü, genç yaş grubunda olan bireylerin, giderek artan ihtiyaçlarına karşılık olumsuz ekonomik pozisyonu paylaşımları veya iş bulamamaları, onları daha çok suç işlemeye yöneltmektedir denilebilir. Aynı şekilde kırsal alanlara nispeten şehirde işsiz olmak (kentteki geçim güclüğü, sosyal dayanışmanın zayıflığı ve her şeyin parasal olarak bir değerinin olması v.b. nedenlerden dolayı) daha yakıcı sorunlar doğurabilmektedir.

Fırsat teorisinin tek başına ele alınması ise, işsizliğin veya olumsuz ekonomik koşulların bireylerin sosyal ve psikolojik yapıları üzerindeki yıkıcı etkisinin göz ardı edilmesi gibi bir sonuç ortaya çıkartacaktır. Bu açıdan fırsat teorisine eleştiri yöneltmek mümkündür. Kurama yöneltilebilecek diğer bir husus da, kuramın ekonomik küçülme veya durgunluk dönemlerinde, işsiz bireylerin daha az düzeyde suç mağduru olacağını varsaymasıdır. Bu da, suç oranlarının bir düşme eğilimi içerisine gireceği anlamına gelmektedir. Oysa ki, işsizliğin ve yoksulluk oranının artması, yaşam standardının düşmesi, ekonomik kaygı ve güvensiz ortamların varlığı gibi gelişmelerin toplumsal yapı ve bireysel yaşam üzerinde yarattığı olumsuz sonuçlar göz ardı edilemez. Aslında ekonomik koşullar ile suç arasındaki ilişkiyi konu edinen bu iki yaklaşım, farklı ekonomik süreçleri tanımlayan bir içerime sahip oldukları için birbirlerine karşıt bir konumda ele alınmamasının daha doğru bir yaklaşım olacağı belirtilebilir.

Motivasyonel ve fırsat kuramlarından ayrı olarak suç ve işsizlik ilişkisi gerilim, sosyal kontrol ve benlik denetimi perspektifleri çerçevesinde/işığında irdelemek mümkündür. Merton tarafından geliştirilen **gerilim kuramı** (Merton, 1968), suç analizinde toplumsal engellemelerin veya fırsatların bloke edilmesinin sonuçlarının önemine dikkat çekmektedir. Bu teori, toplumsal amaçlar ile bu amaçları gerçekleştirecek yollar/teknikler arasında bir uyumsuzluğun/orantısızlığın varlığının, bireyi hukuksal olmayan yollara yönelteceğini öngörmektedir. Örneğin, zengin olmak toplumumuzda kültürel olarak kabul edilen bir değerdir. Ancak, yasal yollardan zengin olmanın bloke edilmiş olması veya tüm toplum bireyelerine bu imkânın/fırsatın eşit olarak dağıtılmaması, bireyleri illegal yollara itebilecektir. Gerilim kuramından hareketle, ekonomik krizlerin baş gösterdiği ülkelerde, ekonomik güçlüklerin bireyler üzerinde bir baskı oluşturacağı ve bunun da

bireylerde hukuk dışı bir yönelimi ortaya çıkaracağı sonucunu çıkarmak mümkündür. Çünkü, ekonomik krizlerin sonucu olarak ortaya çıkan ekonomik küçülme ile birlikte, yoksul ve işsiz sayısının artmasına paralel olarak, yasal veya meşru kaynaklarda/fırsatlarda da bir azalma meydana gelecektir. Bu bağlamda, yoksulluk ve işsizlik bireylerde hukuk dışı yönelimleri pekiştiren veya bireyleri suça eğilimli kılan önemli faktörler olmaktadır.

Suç ve işsizlik ilişkisi, **sosyal kontrol kuramı** açısından da analiz edilebilir. Sosyal kontrol kuramı (Hirschi, 1969), bireyleri toplumsal yapıya bağlıyan bazı temel unsur veya kurumlar üzerine odaklaşmaktadır. Bu kurumların başında, aile, okul, arkadaş grubu, inanç ve değersel yapı gibi unsurlar gelmektedir. Bu çerçevede sosyal kontrol teorisi, insan davranışının denetimini ve bu denetimle ilintili kurumsal süreç ve unsurlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu kuram açısından bakıldığında; bireylerin söz konusu bu kurumlara olan bağlılıklarının zayıflaması, onları toplumsal olarak denetlenmesine ilişkin bir problemi de ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede; bireyin aile, din, okul ve arkadaşlık gibi geleneksel kurumlara olan bağlılığı ne kadar fazla veya güçlü olursa, onun suça yönelme olasılığı da o denli az olur. Aynı şekilde, bireyin toplumsal değer ve normlara olan bağlılığının azalması veya gevşemesine paralel olarak, suç işleme olanağı da artmaktadır. Bu bağlamda, iş olgusu da diğer geleneksel kurumlar/etkenler gibi bireyin topluma olan bağlılığını sağlayan güçlü bir unsur olarak ele alınabilir. Çünkü iş olgusu, bireyin ekonomik ihtiyacını karşılama imkânını sunmasının yanı sıra, bir statü veya benlik oluşumunu da sağlamaktadır. Ayrıca ekonomik kazanç, statü ve bireysel başarı gibi unsurlardan yoksun olan işsiz bireyin belirli bir zaman süreci içerisinde toplumsal yapıya olan bağlılığında zayıflama olasılığı belirebilir.

Bu açıklamalar ışığında, işsizlik faktörünün önemli bir suç nedeni olduğu veya suç işleme açısından önemli bir risk oluşturduğu ileri sürülebilir. Çünkü her şeyden önce işsizlik, bireylerin toplumsal değer ve normlara olan bağlılığını çözücü yönde bir etki yapmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, bireylerin toplumsal norm ve değerlere olan bağlılık düzeylerinin azalması, onların sapkın tutum geliştirmelerinde etkili olmaktadır. İşsizlik faktörünün bireyde yarattığı dışlanmışlık duygusu da aynı şekilde, bireyi topluma karşıt bir konuma itmektedir. Bireyin işsiz oluşunu kendi zayıflıkları veya yetersizlikleri çerçevesinde (bir işe yaramadığı, güvenilir bulunmadığı, kendisine ihtiyaç duyulmadığı veya yeteneksiz görüldüğü gibi) algılaması da, onun duygusal yapısı üzerinde olumsuz etki yaparak, bireyde belirli düzeyde psikolojik sorunlara yol

açabilir. Kısacası işsizlik, bireyin toplumsal uyum sürecini riske sokarak, onu illegal bir tavır alışa yöneltebilen güçlü bir etmendir.

Bundan ayrı olarak, belirli bir işe sahip olan bireyler, işsiz olanlara kıyasla kendilerini daha fazla yasal unsurlara uyma zorunluluğunda hissederler. Bu durum, belirli bir işe sahip olmanın, bireyde bir sosyal kontrol işlevi gördüğünü göstermektedir. Bu da, bir işe sahip olan bireyin suç eylemine niçin uzak durduğunu açıklarken, aynı zamanda da işsiz bir bireyin suç işleyebilme potansiyelini de açıklamaktadır (Kızmaz, 2003).

Suç ve işsizlik ilişkisini son olarak **benlik olgusu** üzerinden analiz etmek mümkündür. Bireyin toplum içerisinde yaşadığı başarısızlıklar, işten atılma veya iş bulamama gibi etmenler, kişide benlik yönünde olumsuz sonuçlar yaratabilmektedir. Bu bakış açısından hareketle Kaplan (1975) tarafından formüle edilen “benliğin aşağılanması” (self-derogation) yaklaşımı, bize elverişli bir çerçeve sunmaktadır. Benliğin aşağılanması kuramına göre, bazı adolesanların suç işlemeye ve uyuşturucu kullanmaya yönelmelerinin temelinde, düşük öz güven (self esteem) duygusunu hissetme veya benliğin aşağılanması gibi nedenler yatmaktadır. Kaplan, benlik yapısının kendine özgüven/öz saygı ekseninde gelişmesinin, benliğe ilişkin olumsuz tutumları azalttığını ileri sürmektedir (Gregg, 1998:205; Akers, 1999:216)

Kaplan aynı şekilde bireyin kendine öz saygısının azalmasının, onun toplumsal bağlılığını olumsuz olarak etkilediğini düşünmektedir. Kısacası benliğin aşağılanması, bireyde kendine öz güven ve öz saygı eksikliği yaratmaktadır. İşsizlik veya yoksul olma, bu açıdan bireylerin benlik yapılarında negatif etkiler yapabilmektedir. Bu negatif etkilerin biçimlendirdiği benlik yapısı, suç işlemeye yatkın duran bir benlik yapısından çok farklı olmayacaktır.

İşsizlik ve suç ilişkisi, her hangi bir işe sahip olma veya istihdam edilme ile ilintili olabilecek sonuçlar üzerinden de çözümlenmek mümkündür. Bu çerçevede, her hangi bir işe sahip olan veya çalışan birey; a) zamanın önemli bir kısmını istihdam edildiği iş ile alakalı olarak geçirdiği, b) paraya olan gereksiniminin daha az olacağı, c) iş ile ilintili bir statüye sahip olduğu ve d) suç işleme durumunda bu statüyü ve prestiji kaybedeceği korkusu, e) çalışılan iş ortamının formal ve enformel denetim etkisi ve son olarak e) çalışmanın bireyde yarattığı disiplin ve sorumluluk anlayışı gibi nedenlerden dolayı örneğin hırsızlık, gasp/soygun v.b. suçları işleme olasılıkları, her hangi bir işe sahip olmayan bireylere kıyasla daha düşüktür denilebilir.

Bu faktörler, bireylerin bir işe sahip olmalarının onları suç işlemekten nasıl alıkoyduğunu açıklamaktadır. Diğer bir deyişle bu faktörler, bireylerin bir işte istihdam edilmelerinin veya bir işe sahip olmalarının getirdiği kazanımlar ile suç davranışı arasındaki uzak mesafeyi göstermektedir. Aynı şekilde bu unsurlar, bir iş kaybının gerçekleşmesi veya işsiz olma halinin de, bu uzak mesafeyi nasıl yakınlaştırdığını veya bireyi suç eylemine eğilimli duruma getirdiğini tanımlamaktadır. Bu açıklamalar çerçevesinde suçluluğun; boş gezme, paraya gereksinimi olma, statü ve benlik gelişimi, yasal yollardan kendini gerçekleştirme, sosyal denetim ve risk alma gibi iş/çalışma ile ilintili olan bazı faktörlerle yakından alakalı olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle belirli bir işe sahip olmak, suç işlemeyi engelleyici veya bireyleri suç işlemekten alıkoyucu bazı avantajlar yaratmaktadır.

Suç ve işsizlik ile ilgili bu kuramsal perspektiflerden söz ettikten sonra, gelişmiş ülkelerde bu değişkenler arasındaki ilişkileri saptamak için geliştirilen bazı araştırma bulgularına bakmak faydalı olacaktır. Her şeyden önce burada, gelişmiş ülkelerde ekonomik olumsuzluklar veya koşullar ile suç arasındaki ilişkiye odaklanan çok sayıda araştırmanın yapılmış olduğunu belirtmek gerekmektedir (bkz: Kızmaz, 2003). Ancak, bu araştırmaların ortaya koyduğu bulgular, birbirleriyle çelişen sonuçlar ortaya koymuştur. Bir anlamda yapılmış araştırmaların bazıları, bu ilişkinin pozitif yönde (işsizliğin artışına paralel olarak suç oranlarının da bir yükselme eğilimi gösterdiği) olduğu bulgusunu elde ederken, bazı araştırmalar da söz konusu değişkenler arasındaki ilişkinin negatif (işsizliğin artışına paralel olarak, suç oranlarının azaldığı) veya bu ilişkinin karmaşık olduğunu saptamıştır. Ancak, araştırmalar içerisinde bu ilişkinin pozitif yönde olduğunu ortaya koyan araştırmaların sayısı oldukça fazladır. Bu çerçevede; Cook ve Zarkin (1985) yaptıkları araştırmada, özellikle gasp ve hırsızlık suç oranlarının, ekonomik durgunluk dönemlerinde arttığını saptamışlardır. Kohfeld ve Sprague da, hırsızlık ve gasp suçları ile işsizlik arasında pozitif bir ilişkiyi saptamışlardır (Kohfeld ve Sprague, 1988:215). Vanagunas'ın (1984) 24 metropolde, şehir suçluluğu ile işsizlik arasında yaptığı araştırmada, ticari ve motorlu taşıt hırsızlığı arasında anlamlı bir ilişki elde etmişlerdir (Lester, 1995:159). Lester de araştırmasında, işsizlik ile mala yönelik suçlar arasında pozitif bir ilişkiyi doğrulayan bulgular tespit etmiştir (Lester, 1995:159). Aynı şekilde, Carmichael ve Ward ile Willes de, suç ile işsizlik arasındaki ilişkinin pozitif yönelimli olduğunu saptamışlardır (Carmichael ve Ward, 2001:111; Elliott ve Ellingworth, 1998:527).

Bu araştırmacılarından ayrı olarak çok sayıda araştırmacı işsizliğin, servet sularının önemli bir nedeni veya suç işlemeyi tahrik eden bir faktör olduğunu ileri sürmektedirler (Allen,1996:295). Tsushima, Japonya'nın 47 bölgesine ilişkin yıllık suç istatistikleri üzerinde yaptığı araştırmada, ekonomik değişkenlerin (işsizlik, yoksulluk ve eşişsizlik), suç oranları üzerindeki etkisinin pozitif olduğunu saptamıştır. Ancak bu araştırmada yoksulluk, işsizlik ve ekonomik eşişsizlik gibi faktörlerin suç üzerindeki etkisinin, suç türlerine göre değişkenlik arz ettiği görülmektedir. Bu çerçevede rneğin, Tsushima özellikle, işsizlik oranı ile adam öldürme ve gasp oranları arasında bir ilişkiyi saptarken, ekonomik eşişsizlik düzeyi ile hırsızlık oranları arasında pozitif bir ilişkiyi saptamıştır. Ayrıca yoksulluk düzeyi ile de adam öldürme arasında da bir ilişki elde edilmiştir (Tsushima, 1996:497-502).

Ekonomik değişkenler ile suç arasındaki ilişkinin negatif olduğunu ortaya koyan araştırmalar da vardır. Örneğin; Kennedy v.d., (1991), Kanada'daki araştırmalarında işsizlik oranı ile adam öldürme suçları arasında negatif bir ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir. Onlar, ilişkinin negatif olmasını, bu ülkede resmen işsiz kalanların, işsizlik sigortası ve sosyal yardım gibi hizmetlerden yararlanmaları nedeniyle kısa sürede ekonomik güçlüklerle karşı karşıya gelmemeleri ile açıklamaktadırlar (Tsushima,1996:500).

Bazı araştırmalar da, grel yoksulluk ile suçluluk arasındaki ilişkiyi irdelemiştir. Bu çerçevede rneğin; Field (1990) ekonomik faktörlerin, mala ve kişilere yönelik sulardaki eğilimler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ileri sürmektedir. O, kişisel tktim düzeylerini kullanarak (bir bireyin yıllık tktim harcamaları) gerçekleştirdiği araştırmasında; kişisel tktim düzeyinin düşmesi ile orantılı olarak, mala yönelik sularının arttığını saptamıştır. Bunun tam tersi olarak da, tktim düzeylerinin artması durumunda, şahsi suçların arttığı gözlemlenmiştir. Bu araştırmanın bulgularının önerdiği şey, mutlak yoksulluk ve yoksunluğun suç işlemeğe zorunlu olarak neden olmadığıdır. Ancak, ani gelir kaybı veya zenginler ile fakirler arasında giderek artan sosyal eşişsizlik düzeyleri, suç oranının artmasında daha etkilidir. Burada dikkat çekilen kavram “görece yoksulluk” kavramıdır (Muncie, 1999:144).

Ancak, suç ve işsizlik ilişkisi çerçevesinde genel kabul gören yaklaşım, bu iki değişken arasındaki ilişkinin pozitif olduğu yönündedir. Yani, işsizliğin arttığı durum veya ortamlarda suç oranları da artmaktadır (Soroka ve Bryjak,1995:262).

Yukarıda belirtilen faktörlerden ayrı olarak, yoksulluk ve eşitsizlik etkenlerinin de suç davranışlarının önemli belirleyenleri olduğunu ortaya koyan çok sayıda araştırma yapılmıştır (bkz. Daly v.d., 2001:219-227; Tsushima,1996:497-502; Deutsch v.d, 1992; Kelly, 2000). Öyle ki, Carroll ve Jackson (1983) çoğu suç teorilerinin merkezi temasını, yoksulluk ve eşitsizlik faktörlerinin kriminojen olduğu yönündeki savını oluşturduğunu belirtmektedirler (Alden, 1996:294). Eşitsizlik ve yoksulluğun, bireyi suç işlemeye ittiği öngörüsü, kriminolojide neredeyse yaygın olarak kabul gören bir yaklaşım halini almıştır.

Burada son olarak, Box tarafından daha önceden yapılmış araştırmalar üzerine gerçekleştirdiği bir çalışmanın sonuçlarından söz etmek yararlı olacaktır: Box (1987), işsizlik ve gelir eşitsizliği ile suç arasındaki ampirik ilişkiyi saptamak için daha önceden yapılmış 60'ın üzerindeki araştırmayı yeniden değerlendirdiği çalışmasında; araştırmalardan sadece 18 tanesinde suç ile işsizlik arasındaki ilişkinin negatif veya istatistiksel olarak anlamsız olduğunu saptamasına karşın, 33 araştırmanın da ilişki yöneliminin pozitif olduğunu saptamıştır. Ayrıca, gelir eşitsizliği ve suç ilişkisi çerçevesinde yapılmış araştırmalardan 5'inin her hangi bir ilişkiyi saptayamazken, 12'sinin ilişkinin pozitif olduğunu ortaya koymuştur (Muncie, 1999:142). Bu çalışmanın da ortaya koyduğu gibi, söz konusu değişkenler üzerinde odaklaşan araştırmaların ekserisi, işsizliğin artmasına paralel olarak suç oranlarının da bir artma eğilimi içine girdiğini göstermektedir.

Sonuç

Suç ve işsizlik ilişkisine odaklanan araştırmalara genel olarak bakıldığında, işsizliğin suç eğilimini artırıcı bir etki yaptığı yönündeki araştırmaların, literatür içerisinde önemli bir oranı oluşturduğu görülmektedir. Bu araştırma bulgularından hareketle ülkemizde 2000 Kasım ve 2001 Şubat aylarında gerçekleşen makro düzeydeki ekonomik kriz veya çöküntülerin; işsizlik ve yoksulluk oranlarında artışlara yol açtığı ve bunun da sosyo-kültürel hayat biçimini olumsuz etkileyeceği/etkilediği söylenebilir. Bu olumsuz etkilerin başında; aile yapıların sarsılması, bireylerin toplumsal değerlere ve kurumlara olan bağlılıklarının zayıflaması, statü kaybı, dışlanmışlık hissi, depresyon, intihar eğilimi ve suça yönelimli olma gibi unsurlar gelmektedir. Ülkemizde ekonomik krizin hemen ardından bir artış eğilimi gösteren; banka soygunları, adam öldürme, kapkaç ve gasp gibi suçların ülkede

artan işsizlik, yoksulluk veya ekonomik sıkıntılar ile bir ilişkisinin olduğunu tahmin etmek güç değildir.

İşsiz bireyin, meşru iş imkânlarından yoksun kalması veya ekonomik kriz dönemlerinde iş imkânının bloke edilmiş olması, bireyin giderek toplumsal değer ve kurumlara olan bağlılığının zayıflamasına yol açacağı düşünülmekte ve bu dönemlerde işsiz kalan bireyin, her hangi bir işe yaramadığı yönünde oluşacak bir algılama biçiminin de kendisinde benliksel bir aşağılanma veya değersizleşme duygusu yaratarak, bireyin giderek daha çok suça eğilimli olmasına etki edeceği söylenebilir.

Burada belirtilmesi gereken diğer bir husus da; işsizlik, yoksulluk ve eşitsizlik gibi ekonomik faktörlerin, suç olgusunun meydana gelmesinde etkili olmakla birlikte, suçun sadece ekonomik değişkenler ekseninde analiz edilemeyeceği de bir gerçektir. Fakat ekonomik olumsuzluklarla ilintili bu faktörlerin, suçun önemli risk faktörlerini teşkil ettiği hususu tartışma götürmemektedir. Burada; aile yapılarının güçlü olması, sosyal dayanışmanın varlığı, suçu olumsuzlayan sosyo-kültürel ve değersel yapının mevcudiyeti, toplum tarafından dışlanma korkusu ve tutuklanma oranının yüksek olması v.b faktörler, olumsuz ekonomik koşulların suç ve suçluluk üzerindeki etkisini görece azaltabilmektedir. Ancak, işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik sıkıntıların, uzun erimli ve kronik bir boyut kazanmasının, toplumsal yaşama/alana yansımaları daha büyük ölçekte olabilecektir. Söz konusu bu ekonomik değişkenler ile modernleşme sürecinin yarattığı olumsuz gelişmeler (aşırı bireyselleşme, aile yapılarının çözülmesi v.b) birlikte ele alındığında, Türk toplumunun gelecekte bir suç toplumuna dönüşeceği yönündeki kaygıları arttırmaktadır. Bu nedenle, toplumsal dokuyu zedeleyen ve bireyleri anomik bir ortama sürükleyen olumsuz gelişmelere karşı gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

Son olarak; işsizlik, yoksulluk, eşitsizlik gibi ekonomik sorunların, bireylerin toplumsal değerlere olan bağlılıklarını veya bütünleşme düzeylerini azaltabileceği ve bunun da bireyleri, illegal tutum ve davranış geliştirmeye yöneltebileceği ileri sürülebilir. Çünkü; işsizlik, yoksulluk ve ekonomik eşitsizlik gibi unsurlar bir ülkenin en önde gelen ekonomik sorunlarını oluşturur ve bu sebeple söz konusu değişkenler, büyük ölçüde kriminojenik unsurlar niteliğini taşır. Özellikle ülkemizde yüksek işsizliğin, gelişmiş ülkelere kıyasla -gereken önlemler alınmaz ve düzenlemeler gerçekleştirilmezse- daha yıkıcı sonuçlar yaratması olasıdır. Çünkü gelişmiş ülkelerde, yüksek düzeydeki işsizliğin yaratabileceği tehlikeler; işsizlik sigortası, finanssal ve sosyal hizmetler (psikolog ve sosyal alandaki diğer danışmanlar tarafından verilen hizmet) sayesinde

azaltılabilmektedir. Sonuçta, yüksek işsizliğin gelişmiş bazı ülkelerde potansiyel bir tehdit olarak görülmemesine rağmen, yine çok sayıda araştırma, işsizliğin önemli bir suç nedeni olduğunu ortaya koymuştur. Bu tespitlerden hareketle, ülkemizde gelişmiş ülkelere kıyasla işsizliğin gelecekte daha yıkıcı sonuçlar ortaya koyabileceğini öngörmek mümkündür. Çünkü, gelecek dönemlerde aile yapılarının ve geleneksel değerlerin hırpalanması, bireyde toplumsal denetimin etkisinin zayıflamasına neden olacak ve bu da bireyi suça daha yatkın hale getirecektir.

Kaynakça

- Akers, Ronald L. (1999), *Criminological Theories: Introduction and Evaluation*, Chicago: Fitzroy Dearborn pub.
- Allen, Ralph C. (1996), "Socio-Economic Conditions and Property Crime: A Comprehensive Review and Test of The Professional Literature", *The American Journal of Economics and Sociology*, Vol.55, N.3, ss. 293-309
- Aytaç, Serpil ve Aşkın, Keser, (2002), "İşsizliğin Birey Üzerindeki Etkisi: İşsizlik Kaygısı", *İnsan Kaynakları*, Cilt 4, Sayı:2 <http://www.isgucdergi.org/>
- Gregg, Barak, (1998), *Integrating Criminologies*, USA: Allyn and Bacon
- Becker, G.S., (1968), "Crime and Punishment: An Economic Approach", *J.Pol.Econ*, 76, 2, ss. 169-217
- Beki, Cem; Kees Zeelengberg and Kees V. Montfort, (1999), "An Analysis of The Crime Rate in The Netherlands:1950-1993", *British Journal of Criminology*, v.39, No, 3 ss. 401- 415
- Britt, Chester L, (1994), "Crime and Unemployment Among Youths in The United States, 1958-1990: A Time Series Analysis", *American Journal of Economics and Sociology*, Jan, Vol.53, Issue 1 ss. 99-110
- Cantor, David and Kenneth C. Land, (1985), "Unemployment and Crime Rates in the Post-World War II United States: A Theoretical and Empirical Analysis" *American Sociological Review*, 50, ss. 317-332
- Carmichael, Fiona and Robert Ward, (2001), "Male Unemployment and Crime in England and Wales", *Economics Letters*, 73 ss. 111-115

- Cook, Philip J. and Gary A. Zarkin, (1985), "Crime and the Business Cycle", *Journal of Legal Studies*, Jan,14, ss.115-128
- Croall, Hazel, (1998), *Crime and Society in Britain*, Longman Pub., London
- Daly, Martin; Margo Wilson and Shawn, Vasdew (2001), "Income Inequality and Homicide Rates in Canada and United States", *Canadian Journal of Criminology*, Vol.43, Issue 2 ss. 219-236
- Deutsch, J. Deutsch, Uriel, Spiegel, Joseph, Templement (1992) "Crime and Income Inequality: An Economic Approach", *Atlantic Economic Journal*, Vol.20, N.4 ss. 46-55
- Doğan, M.Cihangir, (2003), "Gecekondu Bölgelerinde İşsizlik ve Yoksulluk Problemi", *Yoksulluk*, İstanbul: Deniz Feneri Yay. c.2 ss. 140-149
- Elliott, Caroline ve Dan Ellingworth (1998), "Exploring The Relationship Between Unemployment and Property Crime", *Applied Economics Letter* cilt sayı, ss. 527-530
- Entorf, Horst ve Spengler Hannes (2000), "Socio-Economic And Demographic Factors of Crime in Germany: Evidence From Panel Data Of The German States", *International Review of Law And Economics* cilt sayı,ss. 75-106
- Gündoğan, Naci (2003) "Yoksullukla Mücadelede İstihdam Politikalarının Rolü ve Önemi", *Yoksulluk* , Cilt. 1, Deniz Feneri Yayınları ss. 160-171
- Grine, Keith, (1998), *Çalışma Sosyolojisi*, (Çev. Veysel Bozkurt), Alfa, 1998
- Gullota, Thomas, Gerald R. Adams and Raymond Montemayor, (1998), "The Influence of Families, Friends, Schools, and Community on Delinquent Behavior", *Delinquent Violent Youth*, USA, Sage Pub.
- Hirschi, Travis, (1969), *Causes of Delinquency*, Bekeley: University of California Press.
- Howsen, Roy M. and Stephen B. Jarrell, (1987)," Some Determinants of Property Crime: Economic Factors Influence Criminal Behavior But Cannot Completely Explain the Syndrome", *American Journal of Economics and Sociology*, Vol: 46, No: 4 ss. 445-458
- Jamrozik, Adam ve Luisa Nocella, (1998), *The Sociology of Social Problems: Theoretical Perspectives and Methods of Intervention*, Cambridge Univ. Press

- Kelly, Morgan (2000), "Inequality and Crime", *Review of Economics & Statistics*, Vol.82, 4 ss. 530-539
- Kierkus Christopher A. ve Douglas Baer (2002), "A Social Control Explanation of the Relationship Between Family Structure and Delinquent Behavior", *Canadian Journal of Criminology*, October, ss.425-458
- Kızmaz, Zahir, (2003), "Ekonomik Yapı ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 13, Sayı, 2 ss. 279-304
- Kieselbach, Thomas; (2003), "Long-Term Unemployment Among Young People: The Risk of Social Exclusion", *American Journal Of Community Psychology*, Vol. 32, Issue 1-2, ss. 1-7
- Kohfeld, Carol W. and John Sprague, (1988), "Urban Unemployment Drives Urban Crime", *Urban Affairs Quarterly*, Vol.24, No.2, ss.215-241
- Lester, Bijou Yang, (1995), "Property Crime and Unemployment: A New Perspectives", *Applied Economics Letter*, Vol.2, ss.159-162
- Merton, Robert, (1969), *Social Structure and Anomie*, In *Delinquency, Crime, and Social Process*, (Ed.Donald R.Cressey ve David A. Ward), New York: Harper & Row.
- Muncie, John (1999), *Youth And Crime: A Critical Introduction*, London: Sage Pub.
- Papps, Kerry L ve Rainer Winkelmann, (1999), "Unemployment and Crime: New Evidence For An Old Question" *The American Journal of Economics and Sociology*, ss. 1-29
- Regoli, Robert M ve John D., (1997), *Hewitt, Delinquency In Society*, USA:McGraw-Hill,
- Ritzer, George, (1986), *Social Problems*, New York, Random House Pub.
- Seydlitz, Ruth ve Pamela Jenkins (1998), "The Influence of Families, Friends, Schools, and Community on Delinquent Behavior", *İç.Delinquent Violent Youth*, (Ed. Thomas Gullota v.d.), London: Sage Pub. ss. 53-97
- Soraka, Michael P., and George J. Bryjak, (1995), *Social Problems: A World at Risk*, USA Allyn And Bacon Pub., USA

Tsushima, Masahiro (1996), "Economic Structure and Crime: The Case of Japan", *Journal of Socio-Economics*, Vol.25, Issue.4 ss. 497-515

Vanagunas S. (1984) "Crime and Unemployment: Another Look", *Journal of Behavioral Economics*, Vol.13, ss.101-112

Witt, Robert; Alan Clarke and Nigel Fielding. (1999), "Crime and Economic Activity: A Panel Data Approach", *British Journal of Criminology*, Vol.39, No.3 ss. 391- 400

www.chp.org, "Kriz İşsizleri Zor Durumda", 2002

www.ntvmsnbc.com/news/264693, "İşsizlik Oranı Yüzde 10.5'e çıktı"

www.ntvmsnbc.com/news/261325.asp, "İşsizlik Sorunu"